

## Co-assistent in Kenia

## Knoflooksap in je oren



In mijn Swahiliklasje voor medische studenten was me al verteld dat de *mganga* (traditionele geneesheer) en de *dawa kienyeji* (inheemse medicijnen) van groot belang zijn voor de gemiddelde Keniaan.

De ware omvang van de niet-westerse geneeswijzen werd me pas duidelijk na een tijdje als co-assistent in het St Mary's hospital in Mumias (Kenia) te hebben rondgelopen. In het begin stond ik voor raadsels: patiënten hadden vreemde symmetrische littekens, een kind braakte enorme hoeveelheden van een groene substantie, een doodzieke man werd tegen medisch advies in naar huis meegenomen. Totdat me duidelijk werd dat de *mganga* ermee te maken heeft: de littekens zijn incisies rondom een pijnlijke plek waar heilzame as in wordt gesmeerd, het brakende kind lijdt aan een *herbal intoxication* en de zieke man zal na ontslag direct naar de *mganga* worden doorgesluisd.

Het geloof in de traditionele geneeswijzen is in het Keniaanse binnenland zo diep geworteld dat de westerse geneeskunde er maar moeilijk tegenop kan boksen. Herhaald bezoek aan de *mganga* zorgt geregeld voor een dusdanige *patient delay* dat mensen bij binnenkomst al niet meer te redden zijn. Maar ook bij in het ziekenhuis opgenomen patiënten blijft het geloof in de dorpsdokter bestaan. Sommigen weigeren het water van het ziekenhuis en drinken liever ingestraald kruidenwater van thuis. Anderen vrezen injecties omdat de *mganga* heeft gewaarschuwd voor het dodelijke effect hiervan.

**N**ieuwsgierig geworden door dit rotsvaste geloof wil ik wel eens een *mganga* in levende lijve ontmoeten. Met knikkende knieën en nauwgezet geobserveerd door de hele straat stap ik zijn hutje binnen. Daar wacht Mozes die ruim de tijd neemt om mij over zijn werk te vertellen. Het is rustig omdat de meeste patiënten pas na de schemer komen. Ze zijn bang om door anderen te worden geas-



socieerd met de *witchcraft* zoals die door sommige van zijn collega-*mganga's* wordt bedreven. Zodoende komen terminale patiënten, gedragen door familieleden, soms in het holst van de nacht aan zijn deur voor een clandestien bezoekje.

Mozes vertelt dat zijn vrouwelijke patiënten veelal klachten hebben van onvruchtbaarheid. Zijn beproefde remedie hiervoor is een mengsel van lianen en boomschors dat wordt gegeven *in order to flush the reproductive system*. Mannen komen het meest met potentiële klachten en problemen bij het veroveren van een bepaalde vrouw. Voor dit laatste heeft Mozes een poeder dat de man in het drankje van de vrouw moet mengen waarna zij hem niet meer zal kunnen weerstaan. Klinkt als de Afrikaanse versie van onze *rape drugs*.

In zijn werk als *mganga* probeert Mozes op het rechte pad te blijven en zich te hoeden voor *evil practice*. Maar in sommige gevallen gaat hij toch wat verder dan zijn leermeester die alleen lichamelijke kwalen genas. Bij hem kunnen bijvoorbeeld ook mannen terecht van wie de partner vreemd gaat. Deze adviseert hij om bij twee honden die na het paren in elkaar zijn blijven vastzitten een doek om de achterlijven te binden. Vervolgens moet deze doek op de drempel van de



Mganga Mozes: traditioneel geneesheer.

Het hutje waarin de *mganga* praktijk voert. De omheining heeft een typische vorm, waardoor kwade geesten (en mensen) op afstand zouden worden gehouden.



BEELD: JULIA MEIJER

Een kruidenkraam op de markt. Te zien zijn: een stuk vossenstaart (tegen schurft), een stuk stekelvarken (voodoo), een dennenappel, stukken boomschors (om hoestdrank van te maken), een ketting van witte schelpen (cowry shells, hebben magische krachten) en allerlei poeders in flesjes.

voorkeur worden gelegd. Zodra vrouwlief haar minnaar weer met een bezoeker vereert, zullen zij ook blijven vastzitten.

Het vervelendst van zijn vak vindt Mozes de ontvrede- den klanten. *'It's not like the hospital where you pay 100 dollars and if there is no improvement you've lost it.'* Bij hem blijven patiënten terugkomen met dezelfde klachten. Het retourneren van geld is nooit nodig. Voor elke kwaal zijn gelukkig meerdere behandelingen mogelijk; het is gewoon een groot experiment om de juiste te vinden.

Worden er wel eens mganga's aangeklaagd? Volgens Mozes gebeurt dit wel, maar worden patiënten zelden in het gelijk gesteld. *'Our medicine contains no chemicals which can cause side effects so there is no under- or overdose.'*

Niet helemaal overtuigd en nog altijd nagestaard door de burens verlaat ik een half uur later zijn praktijk. Weer buiten op de markt bots ik tegen een kraampje waar de alternatieve geneesmiddelen ook zonder tussenkomst van een expert kunnen worden aangeschaft: boombladeren tegen malaria, knoflooksap om in ontstoken oren te gieten, vossenstaarten ter behandeling van schurft en stukken stekelvarken om voodoo praktijken mee uit te oefenen. Mijn aandacht wordt

getrokken door een zilveren zakje met het opschrift *medicine for the treatment of many diseases*. Voor twee euro koop ik een exemplaar en lees in de bijsluiter dat dit poeder maar liefst 123 ziekten geneest, variërend van *pimples on the face, hiccups en diabetes tot pus in the brain, cancer of the kidneys en high and low blood pressure*. Dosering: 1 eetlepel 3 dd gedurende twee dagen tot zes maanden, afhankelijk van de ernst van de ziekte. En ik maar denken dat geneeskunde steeds ingewik- kelder wordt. ■

Julia Meijer,  
zesdejaars student geneeskunde aan de UvA



*'Medicine for the treatment of many diseases': een zakje met onnipotente medicijnen, te koop op de markt en volgens de verkoper razend populair.*